

İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN PAYDAŞLARININ KATILIMIYLA PLANLANMASI

EEMKON 2015 Kongresi kapsamında yapılan İletişim Teknolojilerinin Paydaşlarının Katılımıyla Planlanması panelinde dile getirilen bilgileri sizler için özetledik.

Yrd. Doç. Emin Köksal - Bahçeşehir Üniversitesi

İnternetin cebimizdeki yeri

“Sizce insana en çok faydayı sağlayan icat nedir? The Economist dergisinin iki yıl önceki bir sayısına göre bu, kanalizasyon ve atık sistemidir. Onun sayesinde şehirlerde yaşayabiliyoruz. Ve günümüzde insana fayda sağlayan başka icadın olmamasından korkuluyor. İnternetin yeri çok arka sıralarda. Ama bizim, özellikle şehirli insanların hayatında internet çok yer aldığı için biz bütün hayatımızın internetle var olduğunu düşünüyoruz. Ve insanlar bunun için çok para harcıyorlar.

Hane halkları, gelirlerinin büyük bir kısmını bilişim, eğlence, tatil gibi alışkanlıklara harcamaya başladılar. İnternet bunların başta geleni üstelik çevresinde sadece hizmetler yok, ürünler de var. Cep telefonu, bilgisayar, internet bağlantıları vesaire.”

Büyümeye katkının dinamikleri...

“(...) Bilişim hizmetleri ekonomik büyümeye nasıl katkıda bulunuyor? Katma değer yaratılmasına ne kadar katkıda bulunuyorlar. Bunun için öncelikle mekanizmayı özetlemekte fayda var. Ekonomik büyümeye katkı yapan şeylerin yatırımında kaç kişi çalışıyor ve o endüstride verimlilik artışı nedir? İşte bu dinamikler ekonomik büyümenin göstergeleri. Yani daha çok insan çalışırsa ve verimliliği hızla artırırsanız ekonomik büyümenin hızlı olduğunu söyleyebiliriz. Yapılan yatırımların içinde bilgi iletişim teknolojileri de var. Emek kısmına baktığınız zaman da çalışanların büyük kısmının bilgi ve iletişimde

çalıştığını görürsünüz. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin verimlilik artışına ciddi bir katkısı var.

Peki, bilgi iletişim teknolojileri ne yönüyle ya da hangi alanda hangi dinamiklerle büyümeye katkıda bulunuyor? Eğitim, bunların başında geliyor. Dış ticaretle ilgili iletişim teknolojilerinin büyüme konusundaki payını artırmak mümkün. Son olarak da kurumlar geliyor. Burada kurumlar derken bilgi iletişim teknolojilerini düzenleyen kurumlardan söz ediyoruz.

Kurumların kalitesi önemli ve bu da büyük ölçüde kuralların işleyişine bağlı. Hukuk düzeni endeksi var. Bunun 2015 verilerine baktığımız zaman Türkiye’yi ayrıntılı bir şekilde incelemek mümkün. Orada sıralamaya alınan 102 ülke var. Bu ülkeler arasında oldukça gerilerde, 80. sıradayız.

Bilgi iletişim teknolojilerinin çoğu düzenlemeye tabi, bu açıdan baktığınızda Türkiye’nin biraz daha ön sıralarda olduğunu söyleyebiliriz. Ama genel olarak, ilk 50’de değiliz. Daha genel, hukuk düzeni endeksine baktığımız zaman çok gerilerde olduğumuzu söylemek mümkün. Yatırımı artırmak istiyorsanız yatırımcıların da geleceği görebilmelerini sağlamak lazım. Geleceği görebilmek için de sizin her zaman uygulandığını bildiğiniz hukuk kurallarının düzgün bir şekilde işletiliyor olması lazım. Düzgün bir şekilde işletilmiyorsa bugün yaptığınız yarın çöp oluyorsa, burada yatırım yapma güdüsünü ciddi bir şekilde baltalamış olursunuz. Bilgi iletişim teknolojilerinin de yatırım yoluyla ancak üretime ya da milli gelire katkıda bulunacağını savunuyorsak bu indeksteki sıralamamızı düzeltmemiz şart.”

Yüzde 12 ile bağlanıyoruz

“Bilişimi ne kadar kullanıyoruz? En son yaptığımız araştırmamızdan söz etmek istiyorum. Bilişim deyince akıllara hemen internet geliyor. Ona bağlanmayınca bilişim hizmetlerinden faydalanmak pek mümkün değil. Her 100 kişi başına düşen internet bağlantı sayısının Hollanda ve benzeri ülkelerde 41, Kore’de 38, Amerika’da 30 olduğunu görüyoruz. Türkiye’de ise 12. Yani her 100 kişiden 12’si internete bağlı diyebiliriz. Biz bunu yakından takip ediyoruz. Asıl acı olanı şu; bu sayı uzun süredir artmıyor. Üç yıl önce 11’di. Dolayısıyla penetrasyonda ciddi bir şekilde sıkışmış durumdayız. Penetrasyonu, özellikle sabit internet penetrasyonunu artırmakta oldukça güçlü çekiyoruz. Mobil internette iyi gidiyoruz yani mobil internete baktığınız zaman her 100 kişiden 42’sinin bağlantısı var. Burada Yunanistan’ın önündeyiz. Ama Japonya ve Kore gibi ülkelerde yüzde 100’ün üstündedir bu oran. Yani telefonda da, tablette de internet var. Bir kişiye birden fazla internet bağlantı sayısı düşüyor mobil cihazlarda. Bu yüzden bizdeki yüzde 42 de çok iyi sayılmaz. Artı, mobil data trafiğine baktığınız zaman sabitteki data trafiğinin yüzde 3-4’ü gibi oranlar söz konusu. Yüzde 5’i geçeceğini çok da tahmin etmiyorum. Bizim aileler kalabalık o yüzden hane halkı başına düşen internet sayısına baktığınız zaman orda da durum dünyayı yakalar düzeyde değil, 40-44’lü sayılarda olduğumuzu görüyoruz.

İşletmeler açısından durum daha iyi. Aşağı yukarı 100 işletmenin 90’ında internet bağlantısı olduğunu görüyoruz. Yeni çıkan bir takım yasalar örneğin Türk Ticaret Yasası bütün işletmelerin internet sayfası olmasını zorunlu kılıyor. İş hayatında zaten olması gereken bir şey olduğu için orada fena değiliz. E-ticaretteki son araştırmalarımıza göre e-ticarette de dünyada en hızlı büyüyen ülkelerinden biriyiz. Milli gelir içerisindeki payı çok küçük ama çok hızlı ilerliyor. Bu bir umut olabilir. Tabi burada da kalite sorunları var. Bu yönde çalışmalar devam ediyor.”

Yrd. Doç. Dr. Özgür Tamer - 9 Eylül Üniversitesi

Bilgilendirsek de mi bazlasak bilgilendirmeden mi bazlasak!

“Dünya genelindeki uygulamalarda, baz istasyonlarının kurulum süreci nasıl geliyor, ülkemizde durum nedir?”

Türkiye’de tek yetkili BTK. İzin süresi bir ay ve çok kısa. Kamu katılımı ve bilgilendirilmesi zorunlu değil. İnsanlar kimi zaman tesisin kurulduğunun farkında bile olmuyor. Ülkeleri tek tek inceledim. 40 ülke var. Bu ülkelerde kamu katılımı, kamunun bilgilendirilmesi önemli. Avusturya’da merkezi bir düzenleme var, yerel yönetimler buna uygun olup olmadığını denetliyor. İzin süreci bazen yerel yönetimlerin bazen bölge halkının inisiyatifine bırakılmış veya dışardan bir izin gerekiyor. İzin süresi altı ay civarında. Operatörler,

öncelikle yerel yönetimlerle değerlendirme toplantıları düzenliyor ve halk bu şekilde bilgilendiriliyor. Belçika’da izin sürecinde yerel yönetimler devrede fakat merkezi kanunlarla değerlendiriliyor. Yerel yönetimler bilgilendirme ilanları asarak halkı bilgilendiriyor. Bulgaristan’da ise altı ay önceden başvuruluyor. Bu süreçte değerlendirme toplantılarında halk bilgilendirilmiyor. Yerel yönetimler, sağlık bakanlığı ve bir kamu kurumu düzenleyici. Üçünün birden katkısı söz konusu. Hırvatistan’da başvurudan sonra kısa bir süre içinde onay alınabiliyor. Yerel yönetimler uygunluğu denetliyor. Onun dışındaki denetim merkezi yapılıyor. Kıbrıs’ta altı hafta içinde izin alınıyor, kamunun bilgilendirilmesi söz konusu değil. Çek Cumhuriyeti’nde vatandaşın iznine başvuruluyor ve yerel bir karar söz konusu. Danimarka’da izin sürecinde kamu katılımı belediyeler ve yerel yönetimler kapsamında yapılıyor. Estonya’da, merkezi ama sağlık kurumu üzerinden gidiyor. Finlandiya’da belediyeler devrede. Fransa ve Almanya örneklerinde halk bilgilendiriliyor. Belediyelerle ortak olarak onay veriliyor. Almanya’da frekans planlama kurulu var. Kamu bilgilendiriliyor. İtalya, değerlerin 100 kat düşük olarak alındığı bir yer. Yine bölgesel düzenleme belediyelerle birlikte. 90 günlük bir izin süresi var. Hızlı çalışıyor. Halk detaylı olarak bilgilendiriliyor. Ülkelerin buldukları lokasyon ve kültürlerine göre bu süreç değişiyor.

Avustralya farklı bir durum sergiliyor. Kamu ya da belediye değil, hizmet sağlayıcıların ortak olarak kurduğu özel bir yapı söz konusu. Bunun da çeşitli avantajları ve dezavantajları var. İzin sürecinde belediyelerin katkısı var, ön başvuru 100 gün içinde sonuçlanıyor. Halkın bilgilendirilmesi zorunlu. Brezilya’da yerel yönetimler etkili. Hindistan’da da merkezi olarak İletişim Bakanlığı söz sahibi.”

Yerel yönetim inisiyatifinde planlamanın ilk örneği

“Kemalpaşa Organize Sanayi Bölgesi (KOSBİ) bizim için bir ilk oldu. Bu konuda bakış açımızı tazeledik açıkçası. KOSBİ yönetimi, ‘fabrikalarımızda baz istasyonları kurun’ diye bizden bir talepte bulundu. Teknik alt yapı bölgelerinde istasyonların kurulmasını sağlanması istiyorlardı. Fakat yasal bir sorun vardı. Çünkü fabrikaların, orada başka bir ticari faaliyete bulunması mümkün değil. Dolayısıyla önce bu yasal sorunu çözmek gerekiyordu. Bu, Türkiye’de tek örnek. KOSBİ bir yerel yönetim. Ve bir yerel yönetim inisiyatifinde bir planlama yapılmasının ilk örneği olacak. Şu anda biz çalışmamızı yaptık. 1500 hektar alan, 480 katılımcı var. Bu sayı, 1100’e çıkacak ve çalışan sayısı 50.000’e ulaşacak. Buranın planlanması demek aslında küçük çapta bir şehrin planlanması demek.”

Burada hedefimiz, mevcut 5 istasyona yakın kurulum yapabilmektir. Dolayısıyla dışardaki istasyonların durumlarını değiştirmeden içeride bir çözüm üreteceğiz. Alt yapının olması gerekiyor. 4G bizim burada başka bir hedefimiz. Avantajlı bir durum ortaya çıkıyor. İzmir–İstanbul yolu KOSBİ’nin tam yanından geçiyor. Açıkçası bu bir fırsat. Operatörler için özellikle. Ön çalışmamız bu. Planlama teknik alanlarımız var. 15 ayrı noktayı, 15 ayrı direği biz dokuz ayrı noktaya çekiyoruz. Operatörler 5’den 9’a çıkarmış oluyorlar noktalarını. Hem görüntü kirliliği açısından hem planlama açısından çok önemli bir avantaj sağlayacak. Aynı zamanda altyapıya uygun olacak.”

“Genel olarak bizim baz istasyonlarının kurulumu sürecine dair önerimiz şudur: Merkezi otorite yerine, yerel yönetimlerin, konuyla ilgili kurumların, ilgili üniversitelerin katılımıyla oluşturulacak kurulların söz sahibi olduğu mekanizmalar devreye alınmalı. Böylece istasyonlar kurulduktan sonraki hukuki süreçler vb baştan engellenmiş; hem kamunun katılımı sağlanmış hem istasyonlar doğru yerlere kurulmuş olacak. Halk, baz istasyonu sürecinin her aşamasında bilgilendirilecek ve uzun vadeli olarak planlar yapılabilecek.”

Av. Ünsal Özmestik

Aynı anda burada ve her yerde

“Türkiye’de internet erişim hakkı anayasada yer almalı mı? Son 5-6 yıldan beri hem Türkiye’de hem dünyada bu tartışılıyor. İnternet iletişim teknolojilerinde bana göre bir devrim yaratmıştır. Çünkü diğer iletişim teknolojilerinden farklı bir yanı vardır. Yani siz tüm dünyayla aynı anda iletişime geçebilirsiniz. Baktığınız zaman sadece Türkiye’deki değil, tüm dünyadaki bilgilere sahip olabilirsiniz. Bu bilgiler sınırlı değildir. İstedığınız bilgiyi edinebilirsiniz. Yani size kimse sınır koyamaz. İstedığınız bilgiye Türkçe ya da herhangi bir yabancı dilde sınırsız bir

mecrada ulaşabilirsiniz ve onlar da size ulaşabilir. Yani isteyen kişi sizi internetten bulabilir. Bunu herkese yayabilirsiniz.”

Yüzyüze değil face face’e

“BM tarafından 2011 yılında temelde bir insan hakkı olarak tanımlanmaya başlandı internete erişim hakkı. Avrupa Konseyinde de buna ilişkin kararlar alındı ve burada her bir vatandaşın internete erişim hakkı olduğu söyleniyor. Bizim anayasamızda tabii düşünce, ifade özgürlüğü ve bunu yayma özgürlüğü var. Ancak internete erişime ilişkin şu anda bir düzenleme yok. Bu düzenlemenin nasıl somutlaştırılacağına dair ortaya çıkan düşünce şu: İnternet erişiminin her türlü devlet müdahalesinden uzak bir şekilde güvence altına alınması. Yani orada paylaşılanların devlet tarafından çok fazla kontrol edilmemesi, edilse bile bunun belli sınırları olması gerektiğinden bahsediliyor. Finlandiya anayasasına da buna ilişkin hükümler eklendi. Elbette internetin etkileşimi ve sosyal bir mecraya olmasının yanısıra bir kamusal alanı da var. Yani ben bunu şöyle tarif ediyorum, eskiden evlerde akşamları yemeklerden sonra aile bir araya gelir, büyükler ülkenin durumu ve ülkenin geleceği hakkında konuşurlardı. Kimi bir siyasi partiyi tutar, kimi bir görüşü benimserdi. Şimdiki durum daha farklı. Artık tüm bu konuşulanların hepsi yüz yüze yapılmıyor, çeşitli sosyal medya mecralarında konuşuluyor. Aslında kamusal bir alan oluşturuluyor orada ve sadece evin içindekilerle kalınmıyor; tüm arkadaş çevrenizle aynı anda bir yazışma içerisinde oluyorsunuz. Bizim anayasamızda da, ileride değiştirileceğini düşündüğümüz anayasada da, internete özgürce erişim hakkının artık tanınması gerektiği konusunda biz fikir birliğindeyiz. Ancak bu sayede hep şunu düşünüyoruz; bu uluslararası bilişim şirketleri neden Türkiye’ye gelip bir ofis açmıyor, neden Türkiye’de bir şube açmıyorlar? Halbuki orada internet vasıtasıyla buradan çok ciddi paralar kazanıyor. Neden bunları yapmıyor? Çünkü kanunlarımız çok muğlak. Herhangi bir hukuki mütalaa verdiğimizde; şöyle olabilir, böyle olabilir gibilerinden

riskleri karşı tarafa sunduğumuzda çekiniyorlar. İşte bunun anayasayla teminat altına alınması gerekiyor. Aslında anayasamızda vatandaşlarımızın çok ciddi hakları var. Bunlardan hangisi uygulanıyor dersenez, bu tartışılır.”

Hiç olmazsa internette özgürlük!

“Facebook, twitter ve benzeri internet siteleri gibi etkileşimli sosyal ağlar 2007 yılında yoktu. Bu sebeple kanun çıkarken belli noktalarda teknolojiyi geriden takip ettiği için eksiklikleri barındırıyordu. Geçen süre içinde biz bununla ilişkin çok ciddi sıkıntılar yaşadık, hâlâ yaşıyoruz. Baktığınız zaman 2014 yılında özellikle bu seçim ve Gezi olayları sürecindeydi galiba çok köklü değişiklikler yapıldı. Biz bu değişikliklerle ifade özgürlüğünün, bireylerin haklarının daha da genişletileceğini düşündüğümüz halde maalesef daha sıkıntılı maddeler konuldu. Otorite tarafından erişimin engelleneceğine ilişkin maddeler yayınlandı. Bu maddeler çıkarken daha biz, bunların anayasaya aykırı olduğunu ve insanların haberleşmesinin idari bir otoriteye bırakılamayacağını ve buna ancak mahkemelerin karar verebileceğini hep söyledik. Bu haklı görüldü. Anayasa Mahkemesine bir kaç maddesi gitti ve hemen buna ilişkin iptaller geldi. 5651 sayılı Kanunun içeriğine girip anlatmayacağım burada. Yalnız yapılması gereken şu; yeni gelişen teknolojilerle birlikte bu kanunun özellikle ifade özgürlüğünü de ön planda tutarak değiştirilmesi lazım. Eğer değiştirilmezse buna ilişkin çok ciddi sıkıntıları yaşayacağız. Bizim en fazla tartıştığımız konu, internet özgürlüğü, nedir, nasıl tanımlanabilir, budur. Bir insanın serbestçe düşüncesini paylaşabilmesi gerekir. Bu paylaşımlar eğer bir eyleme geçmediyse, bir başkası tarafından kınanmaması ve bundan dolayı bir yaptırıma tabi tutulmaması gerekir.”

e-nabızda röntgeni var!

“Özellikle internet ortamında kişisel verilerin gizliliğiyle alakalı çok ciddi sıkıntılarımız var. Kişisel verilerin korunması hakkında kanunun 20. Maddesine ek bir düzenleme yapıldı. Fakat hâlâ yürürlüğe girmedi. TCK'da ilgili bir madde var ama burada sadece suç olarak düzenlenmiş ve 'kişisel veri nedir' tanımı yapılmamış. İnternet ortamında özellikle devletin,

e-nabız ve internet bankacılığına girdiğinizde bir tuşla turkiye.gov.tr adresine yönlendiriliyorsunuz. Bunlar çok ciddi sıkıntıdır. Çünkü devletin vatandaşına, senin kişisel verilerini şu şekilde gizli tutacağım diye

bir taahhüdü yok. Çünkü e-nabız'da sizin hastane kayıtlarınız, talepleriniz her şey orada duruyor. Bunların devlet tarafından nasıl korunacağına dair bir taahhüt yok. Aynı zamanda şimdi bankalar aracılığı ile turkiye.gov.tr adresine girilmesi... turkiye.gov.tr adresine bir şifreyle giriyorsunuz ama banka sitesine tek kullanımlık bir şifreyle giriyorsunuz. Herhangi bir kişi sizin internet bankacılığı sisteminize girerse, paranızı alır, bir şekilde size maddi zararı dokunur. Siz de giderseniz dava açarsınız. Ama bir hacker'ın sizin bankacılık sisteminize girip ve oradan turkiye.gov.tr adresine girmesi durumunda sizin hayatınız boyunca arabanız, eviniz, size açılan davalar gibi her şeyi görebilir. Yani dolandırıcılara şu anda biz kendi elimizle veri verdik. Bütün hackerlerin beklediği bir durumdu ve girecekler oraya sizin bilgilerinizi alacaklar. Yani o turkiye.gov.tr adresinize girdiğiniz zaman sizin kimliğinizden tutun da her türlü bilginiz orada var. Sorulduğu zaman, biz bunun güvenlik önlemlerini aldık benzeri söylemler var ama ben açıkçası çok güvenmiyorum. Acaba bankalar bizim verilerimizi görüyor mu? Eğer görüyorsa bu da çok ciddi tartışılması gereken bir konu. Çünkü bir bankanın sizin kişisel verilerinizi görmesi çok ciddi ve komplike bir sorundur.”